

İBRAHİM TÜZER

ile Tefkik Fikret ve şiiri üzerine

Ne yapar Fikret? Yeni kelimeler icat eder. Fransızca, Farsça sözlüklerini açıp, yeni yeni kelimeler bulup, yeni kavramlar türetir. Bu, kendi varlığını ifade etme biçimidir. Kendi varlığını ifade edebilme algısıdır. Dolayısıyla Fikret'in şiirimize getirdiği en önemli yenilik bana göre işte bu arayıştır: Bir dil algısıyla, bu arayışı ortaya koyma iradesidir.

MESUT KAPLAN

Hocam öncelikle şunu sormak istiyorum: Tefkik Fikret'i Türk şiirinin neresinde görüyorsunuz?

Tefkik Fikret, Türk şiirinde üzerine çok söz söylenen, şiirleri üzerine çok konuşulan isimlerin başında geliyor. Fikret'i biyografisinin dışında, şiirlerinden hareketle ele almak önemli bir meseledir. Biyografisi merkezli yapılan çalışmalara baktığımızda; Fikret'in şiirleri sanki çok ayrı yerde duruyormuş gibi bir kanı var. Fakat bu aslında böyle değil. Bu durumu şu şekilde de ele alabiliriz: Şiir teorisi, biyografiyi bir yere kadar önemser. Bu teoriye göre şiir tamamlanmış bir yapıdır ve bu tamamlanmış yapısıyla birlikte muhatapına, okuruna ulaşır. Diğer taraftan yine şiir teorisi üzerine son dönemde yapılan bazı çalışmalar ise bize şunu göstermiştir: Biyografi, hem şiirin hem de şairin hayatına dair ve dâhil olan önemli bir hazinedir. Dolayısıyla Fikret'in şiirini tahlil edebilmek adına, biyografisini de bilmekte fayda vardır. Biyografisinden kastettiğim, Fikret'in nerede doğduğu, nerede okula gittiği, nerede büyüdüğü, memuriyetinin nasıl geçtiği, ölümünün nasıl gerçekleştiği değil elbet. Bu anlamda Fikret'i ve şiirini beraber değerlendirdiğimizde yeni bir şeyler söylememiz pek mümkün görünmüyor bana. Biyografisinden kastettiğim husus, özellikle mo-

dern edebiyat ve modern şiir teorileriyle birlikte gelişen psikanalitik çoğul okumalardır. Bu anlamda Fikret'in şiiri, özellikle ilk dönem şiirleri, *Gayyâ-yı Vücûd*'nu, "İnanmak İhtiyacı" nı içerisine alan 1900'lerin başına kadarki ilk şiir metinleri, psikanalitik gibi derinlikli okumayla birlikte biyografisinden hareketle merkeze alınabilecek metinler olarak kabul ediyorum.

Tefkik Fikret'i Türk şiirinin neresinde görüyoruz bahsi, burada önemli bir nokta olarak değerlendirilebilir. Fikret'i bu açıdan değerlendirdiğimizde Türk şiirinde, metafizik bunalımlarını, varlık algısından kaynaklanan bireysel trajedilerini, ferdî huzursuzluğunu şiirine konu eden bir isim olarak değerlendiriyorum. Bunun Servet-i Fünûn dönemi şiir estetiği içerisinde de çok anlamlı bir yeri olduğunu düşünüyorum. Servet-i Fünûn şiiri, Tefkik Fikret'ten bağımsız bir şekilde kesinlikle ele alınamaz. Türk şiirinin de Servet-i Fünûn şiiri değerlendirilmeden ele alınamayacağı gerçeği gibi.

Servet-i Fünûn döneminin şiir dili, birçok edebiyat tarihinde sıklıkla dile getirilen bir durumdur. Kimi araştırmacılara göre bu dönemde ortaya çıkan şiirin dili çok süslü, çok ağdalıdır. Bunun tam olarak gerçekleşebilmesi için hatta yerleşik dilde karşılığı olmayan kelimeler kulla-

nılmıştır şairler tarafından. Dolayısıyla üzerinde durulması gereken çok da önemli bir dönem değildir. Diğer taraftan Servet-i Fünûn şiiri yukarıda işaret edilen nedenden dolayı, anlaşılması zor bir dildir ve dilde sadeleşme mevzuunu bir problem olarak görmemiştir sanatkarlar. Dolayısıyla dilimizin sadeleşmesi açısından ortaya konan gayretler düşünüldüğünde kayıp bir dönem olarak değerlendirilmesi gerekir... Ben bu tür yargılara şu açıdan çok katılmıyorum: Eğer bir şiir dilinden, bir şiirin oluşum evrelerinden bahsediyorsak; dil algısı, medeniyet algısı, dünya algısı, varlık algısı ve o şairin bu algı içerisinde kendini nasıl konumlandığını konuşmamız lazım. Şiir, doğrudan tasnif edilebilecek, genel geçer kabullerle sınıflandırmaya tabi tutulacak, üzerine farklı bakış açıları getirmeden konuşulacak bir tür değildir.

Her şairin kendi şiir görüşü, kendi şiir algısı, kendi poetikası ve sanat algısı vardır. Bunlar şahsidir ve Ahmet Haşim'in dediği gibi "muhterem"dir de aynı zamanda. Dolayısıyla bunun ne olduğunun anlaşılması lazım. O zaman şöyle bir soru çıkıyor karşımıza: Fikret'in dil algısı nasıldı? Çünkü Fikret'in dil algısı, şiir algısını oluşturuyor. Buradan hareketle, Servet-i Fünûn döneminin bir şiir algısının, bir dil algısının olup olmadığından bahsetmemiz gerekiyor. Sırayla gidecek olursak, Fikret'i Türk şiirinin içinde değerlendirebilmemiz için Servet-i Fünûn şiirinin dil algısının ne olduğunu; Servet-i Fünûn şiirinin dil algısını netleştirdikten sonra da bu dönemin Türk edebiyatı tarihi içinde nerede durduğunu netleştirmemiz lazım. Servet-i Fünûn dönemi bence; modern Türk şiirinin oluşmasında çok önemli bir evreye denk gelir. Dolayısıyla dilde sadeleşme mevzusunda biraz evvel söylediğim kanaati ortaya koyan edebiyat tarihçilerine ben çok katılmıyorum. Evet, dilde sadeleşme bahsi önemlidir. Bir milleti ortaya koyan dil algısı, dil hassasiyeti, sadeleşmeyle birlikte ortaya çıkarılıyor ise bu Tanzimat'la birlikte, belki Tanzimat'tan hemen önce başlayan bir süreçle ortaya konulmuş ve başlatılmıştır. Servet-i Fünûn dönemi ise bu durumu öncelleyen bir kesit olarak karşımızda duruyor. Daha sonraki Millî edebiyat döneminde de dilde sadeleşme bahsi devam ettiriliyor. Servet-i Fünûn şairlerinin dilde sadeleşme gibi bir meselelerinin

olmamasının bir nedeni var. Çünkü bu insanların dünya algısı, varlık algısı, kendinden önceki Tanzimat dönemi ve kendinden hemen sonra gelen Millî edebiyat dönemindeki sanatkarlar gibi değil.

Dilde sadeleşme bahsi açısından meseleye bakılıyor ve Servet-i Fünûn edebiyatı kayıp bir dönem olarak kabul ediliyor. Fakat ben de şuna dikkat çekmek istiyorum: Servet-i Fünûn dönemi olmamış olsaydı, Modern Türk Şiiri'nin gelişimi açısından, evreleri açısından da bu sürecin nereden başlatılması gerektiğiyle ilgili bir zihni berraklığa ulaşamamış olurduk. Servet-i Fünûn dönemini, şiir dilimiz açısından, bunun meydana gelip oluşturulması açısından çok önemli bir evre olarak kabul etmek gerekir. Dolayısıyla Türk edebiyatı içerisinde Servet-i Fünûn dönemi önemli bir kesittir. Bunun oluşmasına imkân veren kişi de başta Tefik Fikret'tir. O, Cenap Şahabettin'le birlikte modern Türk şiirini meydana getirmeye gayret etmiştir. Bunun öncesinde başka isimler yok mu diye belki akla gelebilir. Elbette var; Abdülhak Hâmid Tarhan, önemli bir isimdir bu hususta ve onu şiire ilk metafizik algıyı, problemleri, tereddütleri getiren isim olarak değerlendirebiliriz. Hâmid, kendindeki metafizik sıkıntıyı şiir dili üzerinden ortaya koyarken; nesnelere, nesnelere tasnifine, vasıflandırılmasına, isimlendirilmesine çok önem vermiştir. Fikret de bu durumu daha ileriye götürerek duygu değerlerinin imgeler aracılığıyla doğrudan şiir dili üzerinden nasıl yapılması gerektiğini ortaya koymuştur. Zaten meselesi bu olan ve kendindeki trajediyi şiirin sınırına yükseltmek gayretine giren bir sanatkar için niye dili sade bir şekilde kullanmadı şeklinde bir soru sormamız çok da mantıklı olmaz.

Dolayısıyla Fikret'i Türk şiiri içinde bu yönüyle değerlendirmekte fayda var. Burada biraz evvel biyografiyi söz konusu etmemin sebebi daha bir netlik kazanmış olmalı. Biyografisinden kastettiğim hususun, Fikret'in nerede doğup öldüğünün bilinmesinden ziyade varlık algısının ne olduğunun anlaşılmasına yönelik bir kanaatin oluşması açısından söylüyorum. Yoksa sıradan, düz ve kelimenin ilk anlam değeri açısından düşündüğümüzde Fikret'in biyografisini yaşarken maddi açıdan sıkıntı çekmemiş olduğunu zaten biliyoruz. İçerisinde doğduğu dünya, onun daha

rahat bir ortamda yaşamasına imkân veren bir dünya ama onun bu dünyayı nasıl algılamış olduğunun anlaşılması gerekir. Fikret her şeyden evvel dünya ile intibak etmek arzusunu taşımış olan bir şairdir. Bu arzusunu gayrete dönüştürdüğü yerde ise devreye varlığı, kâinatı, eşyayı kabulleniş biçimi giriyor. Az önce belirttiğim gibi bu da tüm varlığı adlandırırken kullandığı dile yansıyor ve dolayısıyla şiirini de etkiliyor.

Bu durumla ilgili en önemli metinler de bence *Gayyâ-yı Vücûd* ile İnanmak İhtiyacı'dır. Yani bir şair kendini niye “kırlarda gezerken görülen birikmiş, mütekeddir bir su” ile özdeşleştirir? Niye burada birikmiş olan “solucanlarla, sülüklerle, yılanlarla” aynı anlam değeri üzerinden değerlendirilmeye çalışır? Ya da tutunacak tek bir noktanın dahi olmadığını düşünerek “zemin”i, “asuman”ı, “kalb u vicdan”ı yani tüm varlığı “boş”luk ve “hiç”lik ile karşılar? Esas mesele bence bunun anlaşılmasıdır. Bu anlaşıldığı takdirde, Fikret’in şiir dili üzerinden ne yapmaya çalıştığı da anlaşılacaktır.

Bu endişenin ve varlığı algılama biçiminin edebiyatımızda derinlikli bir tarzda ortaya konduğu ilk metinler, Servet-i Fünûn dönemine denk gelir. Tanzimat döneminde bunu yapan var mıdır? Şinasi'nin *Münacaat*'ında kısmen görürüz. Fakat öncesinde Âkif Paşa'nın *Adem Kasidesi*'nde bütünlüklü bir biçimde aynı endişeyle birlikte, benzer bir krizin dile getirilmiş olduğu da ortadadır. Tanzimat'la birlikte girilen medeniyet değişikliğinin meydana çıkardığı trajedi, Akif Paşa'da kendini, kelimelerin ilk anlam değerleri üzerinden ve klasik edebiyat geleneğine bağlı kalan bir retorik ile ortaya koymuştur. Fikret bunu, kelimelerin ikinci, üçüncü anlam değerleri üzerinden yapar. Bu yüzden, sorunuzdaki noktaya tam olarak temas edip, verebileceğim cevap şudur aslında: Tefik Fikret'i modern Türk şiirinin kavşak noktasında önemli isimlerinden biri olarak görüyorum.

Tefik Fikret'in şiirimize getirdiği yenilikler hakkında ne düşünüyorsunuz?

Bu soruya yine edebiyat tarihlerinden hareketle bakmak lazım. Edebiyat tarihlerinde “Fikret'in Türk şiirine getirmiş olduğu yenilikler”, “Şinasi'nin Türk şiirine getirmiş olduğu

yenilikler” şeklindeki bahislerle karşılaşırız. Burarlarda bu yeniliklerle hep maddi imkânların arandığı, şiirin yapısıyla, tekniğiyle, üslubuyla ilgili, yani stilistik taraflarıyla ilgili yeni yeni açılım alanları ortaya konulduğu işaret edilir. Bunlar bildiğimiz şeyler; Fikret'in bir anjambman tekniğini ilk defa kullanmış olması ya da Fransız Şiiri'nden mülhem olarak Terzarima'yı, Sone'yi ilk kullanan şair olması. Bunlar önemli yeniliklerdir. Diğer taraftan Pastoral şiir dediğimiz, resim yapar gibi şiir yazmak ya da tablo altı şiir geleneğinin ilk defa bu dönemde kullanılması elbette önemlidir. Fakat öbür taraftan bu tarz yeniliklerin bu dönemde ilk defa kullanılmış olmasının bir manası vardır. Bu da benim biraz evvel söylemek istediğim dünya, varlık ve dil algısıyla ilişkili gibi gelir hep bana. Yani bu sanatkarlar niye yeni türleri deneyimleme ihtiyacı hissediler? Çünkü varlıkları, artık içerisine doğulan dünyadan hareketle yeni bir anlam alanına ihtiyaç duyar. Bunu biraz daha somutlaştırarak söylemek isterim: Bir dünyada yaşıyoruz fakat varlığımız, içinde bulunduğumuz, yaşadığımız dünyanın nesnelere, eşyalarından, olaylarından hareketle kendine bir yeni anlam alanı, imkân alanları bulamıyor. Neye yönelir o zaman insan? Yeni bir kelime arayışı içerisine girer öncelikle ve söylemek istediği sözü, daha derinlikli söyleyebilecek yeni malzemelere ihtiyaç duyar. Fikret de tam bunu yapıyor aslında.

Tanzimat'tan sonraki yani 1850'lerden sonraki durumu düşündüğümüzde, kendinizi ifade edeceğiniz nesnelere sabittir. Yani siz kendinizi ortaya koyup ifadelendirmek istediğinizde, kullanabileceğiniz kelimeler hep aynıdır. Fakat bu kelimeler sizi ifade etmeye yetmez. Ne yapar Fikret? Yeni kelimeler icat eder. Fransızca, Farsça sözlüklerini açıp, yeni yeni kelimeler bulup, yeni kavramlar türetir. Bu, kendi varlığını ifade etme biçimidir. Kendi varlığını ifade edebilme algısıdır. Dolayısıyla Fikret'in şiirimize getirdiği en önemli yenilik bana göre işte bu arayıştır: Bir dil algısıyla, bu arayışı ortaya koyma iradesidir.

Cumhuriyet döneminde, şiirleri aslında bir nevi Türkçe'den Türkçe'ye sadeleştirilen ilk isim Tefik Fikret'tir. Fikret'in şiirinde kullandığı bu dilin gerçekten çok ağır ve ağıdalı olmasından dolayı mı, yoksa günümüz neslinin

tembelliğinden mi böyle bir sadeleştirmeye ihtiyaç duyulduğu kanımsındasınız?

Öncelikle şunu belirtmek gerekir; şiirin çevirisi olmaz. Bu hususta çeviri dediğimiz, sadeleştirme meselesi tabii. Bir dilden bir başka dile yapılan en zor çeviri işinin şiir olduğu söylenir. Çünkü sanatkârın şiir evreni içerisinde dile getirip ortaya koyduğu kelime, bir başka dilde çağrışım alanı bulamayabilir. Çoğu zaman da bulmaz ama çeviri, en nihayetinde bir anlam kazandırma işidir. İngilizce yazılan bir metni Türkçeye kazandırdığımızda merak edilen husus şudur: İngilizcesinden okuyan bir İngiliz bundan ne anlıyor ise Türkçeye çevrildiğinde de bunun Türkçesini okuyan kişi aynı şeyi anlasın. Bu belki nesir için biraz daha yapılabilir. Yani düz yazıda verilmek istenen husus biraz daha ortaya konuluyor olabilir çeviride. Fakat şiir söz konusu olduğunda bunu başarmak çok mümkün değildir. Tanrınar belki de bundan dolayı “Yalnız şiirdir ki yazıldığı lisanın malıdır” der. Bir defa çeviri ve şiir çevirisinin böyle bir tarafı var. Zordur şiir çevirisi. Çağrışım alanlarını muhafaza edebilmek çok zordur. Sadeleştirmede de şayet çok dikkatli bir biçimde yapılmazsa, kısmen de olsa aynı hususun olduğunu düşünüyorum.

Fakat sorunun ikinci kısmı, yani bizim tembelliğimiz konusuna kesinlikle katılıyorum. Bırakın Fikret’in sadeleştirilmiş şiirlerinin anlaşılmasını, 1980’lerde yazılmış metinlerin şimdilerde anlaşılmadığını görüyoruz. Sanat eserini anlamak, anlamlandırmak, yorumlamak bir gayret gerektirir. Fakat bu sanat eserlerini günümüz nesli, günümüz insanı, hiçbir gayrete girmeden hiçbir fedakârlıkta bulunmadan, ilk anlam değerleriyle anlasın şeklinde çeviriler ya da sadeleştirmeler olunca burada eserlerin anlam alanları daralıyor. Yani Fikret’i orijinalinden okumak gerekiyor. Biraz evvel ifade etmeye çalıştığım Fikret’in trajedisini, varlık algısını, şiirlerin sadeleştirmesinden anlamak mümkün mü? Maalesef mümkün değil. Dolayısıyla şiirin sadeleştirilmesinde böyle bir problem var. Sanat eseri, muhatabından zihinsel bir irtifa kazanmasını talep eder, şiir böyledir. Sadece şiir değil aslında sanat eserinin tamamı öyledir ve anlaşılabilme için muhatabından bir gayret bekler.

Bu sadeleştirme hususunda size bir sorum daha olacak; Fikret’in şiir kitapları olan Rûbab-ı Şikeste, Halûk’un Defteri ve Şermin’e kadar olan süreçte, bu kitaplara aldığı şiirlerde eskiden yeniye doğru dilinin sadeleştiğini hissedebiliyoruz. Fikret’in bunu yapmasındaki gaye ve amaç ne olabilir? Siz bunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Sanatkârın önemli bir özelliği toplumun önünde yürüyor olması ve yazdıklarıyla birer işaret fişeği vazifesi görmesidir. Olabilecek birçok aksaklığı sanatkâr, sıradan insanlardan daha evvel sezer, fark eder ve dile getirir. Bu durumu dil ve toplum ilişkisi açısından ele aldığımızda da aslında aynıdır. Sanatkâr kendi eserinin dilini, sanat eserini zaafa uğratmadan okuruna göre ayarlayabilir. En nihayetinde her sanatkâr anlaşılma ister. Servet-i Fünûn dönemi içerisinde Halit Ziya, yazmış olduğu romanların dilini kendi sadeleştiriyor biliyorsunuz. Sadeleştirmenin yazar tarafından yapılıyor olması, en ideal olanıdır. Çünkü o sanat eserini ortaya koyan ruh, sanatkârın kendi ruhu. Sadeleştirmeyi yaparken, o ruhu en nihayetinde muhafaza etmesi gereken de sanatkârın bizatihi kendisidir. Ancak bu mevzuda Halit Ziya’yı Fikret’ten ayıran en temel husus alfabe değişikliğidir. Uşaklıgil 1928 harf devriminden sonra eserlerinin hem yeni yazıya aktarımı hem de sadeleşmesi ile bizzat ilgileniyor. Fikret’in durumu ise farklıdır. O zaten Ağustos 1915 tarihinde vefat ediyor. Diğer taraftan Tefik Fikret esas itibarıyla bireysel bir şair ve kendi zedelenmişliklerini merkeze koyan bir sanatkâr olduğu için kendi dili bile olsa sadeleşmeyle ilgili bir gayreti yok. Ancak sizin de belirttiğiniz kronolojik olarak şiir evrenine baktığımızda *Gayyâ-yı Vücûd’un*, *Sühâ ve Pervin’in*, *Ömr-i Muhayyel’in*, İnanmak İhtiyacı’nın yazıldığı dönemden sonraki metinlerin dili, kullanılan terkipler açısından biraz daha anlaşılır.

Hocam konuyu biraz değiştirip Fikret’le samimi bir dost olan, hatta birbirlerine ithafen şiir yazdıkları Cenap Şehabettin’e getirmek istiyorum. Servet-i Fünûn şiirinin bu önde gelen iki isminin günümüzde de olmak üzere sürekli karşı karşıya getirilmesi ve birinin diğerinden daha üstün olduğunun beyan edilmeye çalışılması...

şılmasını nasıl değerlendiriyorsunuz? Bu tarz düşünceler bize ve şiirimize daha çok zarar vermez mi?

Bu tür yakıştırmalar ve yaklaşımlar şiirin dış unsurlarıyla ilgilidir. 19. yüzyıla birlikte Batı'da ortaya çıkan pozitivizmin unsurlarının sosyal bilimler üzerinden tesiri de tam da bu noktada ortaya çıkmıştır. Yani pozitivist algı, tanımlardan hareket eder. Çünkü akıl, gördüğünü, adlandırabildiğini daha net olarak kavramaktadır. Bu tanımların ya da adlandırmaların yerli yerine oturması için de mukayese edilmesi gerekir. 19. yüzyılda sosyal bilimler üzerinden de bu tanımlar ve mukayeseler yapılmaya çalışılmış; edebiyatın bilime yaklaşan taraflarının olup olmadığı araştırılmıştır. Edebiyatın bir bilim tarafı varsa, bunu tanımlamanız gerekir. Biliyorsunuz bizde de Fuat Köprülü tarafından genel edebiyat tarihimiz tasnife tabi tutuldu. Şimdi tanım söz konusu olduğunda da Fikret'in şiirinin birileriyle mukayese edilmesi gerekir. Çünkü belirttiğim gibi tek başına tanım bir işe yaramaz. Tanımladığınız değer, nesne, kavram, söz dizimi bir şeyle mukayeseyi gerektirir. Bu durum bizde Tanzimat'tan bu yana çok işe yaramıştır. Mesela Ahmet Mithat Efendi'nin eserlerinde özellikle yapmaya çalıştığı husus budur. Tüm romanlarında yer alan kişi ya da kavramları mukayese alanı üzerinden okuyucusunun karşısına çıkarır ki Ahmet Mithat, işaret ettiği mesele net bir biçimde anlaşılın.

Fikret'in şiirindeki niteliğin ortaya çıkması için de birileriyle mukayese edilecektir. Bu, devrindeki şairlerden en fazla Cenap'la yapılır, doğru ama Fikret'in şiirlerinde benim biraz evvel dikkat çekmeye çalıştığım varlık ve dil algısını unutmamak gerekir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, Cenap'la ne kadar mukayese edilebilir, bundan emin değilim. Cenap'ın şiiri, estetik açıdan bize bir fikir verir. Cenap Şehabettin estetsiyendir. Tıp doktorudur biliyorsunuz. Paris'te hekimliğinin estetik taraflarını daha derinlikli düşünebilmesi açısından gider eğitim alır. Dolayısıyla genel anlamıyla sanatın biraz daha görünen kısmıyla yani estetik olan taraflarıyla ilgilidir. Şekli olanla ilgilenir. *Elhanı-Şita* ya da *Yakazat-ı Leyliyye*'de işaret edilen husus, şekli güzellikle ilgilidir. Estetik olan taraf çok önemsenir. Mehmet Rauf'ta da bu vardır, *Eylül*'de estetik olan çok önemsenir. Fikret'te

ise estetik de önemsenir ama daha çok işaret edilmeye çalışılan husus, derinlikli anlam alanlarıdır.

Mukayese edilmesi şiirimize bir zarar verir mi? Ben zarar vereceğini düşünmüyorum. Her mukayese, bize bir bilgi verir. Fakat bu bilgi, derinlikli bir alana ulaşmamıza imkân veriyor ve bizi sahici olan taşıyorsa daha önemlidir.

Son olarak Fikret ve şiiri hakkında ne söylemek istersiniz?

Fikret, trajedilerin insanıdır. Onun için sık kullanılan sevdiğim bir tanım cümlesiyle söyleyeyim: "*Marazi hassasiyeti olan bir şair*"dir. Ben bu marazi hassasiyeti Fikret'i olumsuzlamak için söylemiyorum. Marazi hassasiyet olmadan sanatkar olunamaz. Marazi hassasiyetli olmadan derinlikli şiirler yazılamaz. Bir şairi, bir sanatkarı derinlikli alanlara taşıyan bu yönleridir. Bizim büyük şair olarak nitelendirdiğimiz kime bakarsanız bakın, bu hassasiyet vardır. Ahmet Hamdi Tanpınar'da vardır. Sezai Karakoç'ta vardır. Turgut Uyar'da vardır. İsmet Özel'de vardır. Yani bu marazi hassasiyet, insanları sürekli olumsuzlayan bir taraf değil, insanların kendi ruhsal taraflarıyla, şairlerin kendi metafizik algılarıyla, varlık algılarıyla ilgili olan bir husustur. Onları sıradan olan tüm işlerden ve herkeslerden ayıran en temel yanlardan biridir. Bu yüzden sanatkarların bu yönünün önemsenmesi gerektiğini düşünüyorum.

Tevfik Fikret de şiirlerinde bir varlık algısı ortaya koyuyor ve bunu Servet-i Fünûn döneminde işaret ediyor. Bunun ne anlama geldiği üzerine bilinç geliştirmek ve anlamak gerekir. Onun işarete çalıştığım bu yönünden daha çok dönemdeki yönetimle olan ilişkisi üzerinden toplumcu bir şair gibi gösterilmek istendiğine yönelik gayretler olduğunu görüyorum. Elbette "*Sis*" şiiri düşünüldüğünde "*Hân-ı Yağma*" şiiri düşünüldüğünde ya da son dönem şiirleri düşünüldüğünde Fikret'in toplumcu yönünün olmadığını söylemek mümkün mü? Elbette hayır. Fakat toplumcu yönüne işaret edildiğinde bile Fikret'in kendine has bir hassasiyetinin olduğunu unutmamamız gerekir.

Sunduğunuz katkıdan dolayı çok teşekkür ederim hocam.

Ben teşekkür ederim. Umarım muhatabı için faydalı olur... ■